

מטבעות 1 ו-2 אירו – הסוף? תלוי את מי שואלים!

נחש בר-זאב

בקושי עברו ארבע שנים מאז הכנסתו של האירו לשימוש ב-12 מדינות האיחוד המוניטארי האירופי, וכבר התנהל ויכוח חריף על המשך השימוש במטבעות בעריכים של 1 אירו ו-2 אירו, והחלפתם לשטרות.

20 שילינג אוסטרי

הקולות הרמים בעד החלפת המטבעות לשטרות נשמעו במיוחד מכיוון איטליה, אוסטריה ויוון, כשהסיבות לדרישה זו דומות בשלוש המדינות. עד למעבר לאירו ב-1 ינואר 2002, היו במחזור במדינות אלו שטרות בעריכים נמוכים יחסית. למשל, השטר בעל הערך הנמוך ביותר במחזור באוסטריה היה השטר של 20 שילינג, ששוויו 1.46 אירו בלבד.

המצב באיטליה היה אף קיצוני יותר: שם היה ערכו של השטר הנמוך ביותר 1,000 לירות (לירות בסלנג הפיננסי השגוי בעברית), או 52 אירו-סנט בלבד! והמטבע ה"גדול" ביותר שהוכנס למחזור ב-1997, ערכו גם היה 1,000 לירות. עכשיו, בעידן האירו, ערכו של השטר הכי קטן (5 אירו) "קפץ" ל-9,700 לירות בקירוב. והמטבע בעל הערך הגבוה ביותר (2 אירו) שווה סכום דמיוני של קרוב ל-4,000 לירות.

1000 לירות איטלקיות

ביוון, ערב המעבר לאירו, היו במחזור שטרות בעריכים נמוכים של 100 דרכמה (29 אירו-סנט) ו-200 דרכמה (כ-59 סנט), והמטבע בעל הערך הנמוכי הגבוה היה 100 דרכמה (29 סנט). רק בשנת 2000, לקראת אולימפיאדת אתונה 2004, הנפיק הבנק של יוון סידרה של שש מטבעות שונים בעריכים "אסטרונומיים" של 500 דרכמה (1.47 אירו). אולם, סידרה זו יועדה בראש ובראשונה לאספנות. מעט המטבעות שמצאו את דרכם למחזור, הוצאו ממנו כעבור פחות משנתיים עם המעבר לשימוש במטבעות האירו.

100 דרכמות יווניות

במילים אחרות, האוסטרים והיוונים אוהבים ארנקים או כיסים מלאי ניירות, והאיטלקים פשוט מתים על זה. עד כדי כך ששר האוצר האיטלקי גיוליו טרמונטי אמר לעיתון הלונדוני "פיננשייל טיימס" כי "...יש לקבל החלטה בדבר החלפת מטבעות ה-1 ו-2 אירו מוקדם ככל האפשר. אנשים אצלו פשוט לא רגילים להשתמש במטבעות בעריכים גבוהים". עמיתו האוסטרי, קארל-היינץ גראסר, צוטט באותו עיתון כי "...אשמח אם ארצי תיפטר ממטבעות שעולים לי על העצבים".

אחת הטענות שעלו בדיון על עתידם של מטבעות ה-1 ו-2 אירו היא הסברה כי הצרכן פחות נוטה "לבזבז" שטר מאשר מטבע, וכי המעבר למטבעות תרם להאצת האינפלציה. "אנשים מתנהגים אחרת עם שטרות מאשר עם מטבעות. האיטלקים מתייחסים למטבעות האירו כמו שהם התייחסו בעבר למטבעות בלירות. היחס המזלזל למטבעות הישנים תמיד גרם להאצת האינפלציה, וכך גם עתה עם מטבעות האירו", הדגיש השר האיטלקי.

200 דרכמות יווניות

עד כמה האיטלקי המצוי מזלזל במעות ארצו? כבוד השר האיטלקי ידע על מה הוא מדבר! וגם מספר לא קטן של קוראי עלון זה שביקרו בשנות ה-70 של המאה ה-20 ב"ארץ המגף". במשך 150 שנות עצמאותה ידעה איטליה מספר תקופות בהן נוצר מחזור חמור במטבעות מכל הסוגים. היו תקופות בהן כמעט כל מטבע שהוכנס למחזור על ידי הבנק של איטליה, נעלם מיד לתוך מעין "חור שחור". תופעה זו הגיעה לשיאה באמצע שנות ה-70, כשהיו תקופות שכלל לא ניתן היה לקבל עודף ב"מצללים". בגלל אינפלציה ופיחות מואץ של הלירה, ירד ערכם של חלק מהעריכים מתחת לשווייה של המתכת בה הוטבעו. באיטליה התרוצצה אז השמועה כי כמויות גדולות של מטבעות איטלקיים מצאו את דרכם לשוויץ ואף ליפן הרחוקה, שם הפכו לחומר גלם של...כפתורים לבגדים!

מחסור של עודף הוליד תחילה לתופעות מגוחכות בהן נתקל גם כותב שורות אלו. במקרה הטוב ניתן עודף בצורת בול דואר (לעתים אף דאגו לאורזו בשקית ניילון קטנה!), ובמקרה הפחות טוב, בפרט בסופרמרקטים, ניתן העודף בצורת...סוכרייה או חתיכת מסטיק אחת או יותר, תלוי בכמה עודף צריכה הקופאית להחזיר...

מיניאסגני בסך 100 לירות

כאשר המחסור במעות הפך לבעיה כרונית וטוטאלית, בשנת 1976 לערך, החלו בנקים מסחריים ומוסדות רשמיים למחצה בכל רחבי איטליה להנפיק כמויות ענק של "מיניאסגני" (miniassegni), מין שטרות "נוטגלט" איטלקי, בערכים של 50, 100, 150, 200 או 250 לירות, כדי להקל על המחסור במעות ניקל של 50 ו-100 לירות שפשוט נעלמו לחלוטין. רעיון שימושי מאוד, אבל אליה וקוץ בה: קיבלת בשנת 1977 ברומא עודף בצורת "שטר" של 100 לירות של "בנק רוח הקודש" Il Banco di Santo Spirito, בנק רומאי ידוע וותיק (נוסד 1603), בהמשך נסעת צפונה לפירנצה, בולוניה או מילאנו, ושם ניסית לשלם עם אותו "שטר", הייתה התגובה תמיד אחידה: "השטר הזה שווה רק ברומא!" לא חזרת לשם... הלך הכסף...

בלי להרחיב על נושא ה"מיניאסגני", מוכיח המחסור התכוף במעות, וההזדקקות התקופתית לחלופות מקומיות מנייר, עד כמה האיטלקים נהגו לזלזל בתקופת הלירה בכסף קטן ממתכת. חששם של השלטונות עקב זאת - ובראשם מיודענו שר האוצר טרמונטי - כי יחסם של האיטלקים למעות האירו לא יהיה שונה במהותו, לא היה בהכרח מופרך.

האם מצאה הצעתו של השר האיטלקי ועמיתיו האוסטרי והיווני אוזן קשבת בשאר מדינות האירו? גרמניה, מעצמה כלכלית מספר אחד באירופה, שדואגת לבדה לאספקתו של כשליש מכלל מחזור המטבע באזור האירו (כלומר, כשליש מכלל המטבעות במחזור ב-12 המדינות נושא על הצד הלאומי את הנשר - סמלה של הרפובליקה הפדרלית), לא תיתן את ידה לביטול המטבעות של 1 ו-2 אירו. הגרמנים דווקא אוהבים מטבעות בערכים גבוהים, ולראייה הפופולאריות לה זכה המטבע של 5 מרקים גרמניים (2.50 אירו), וכן המטבע הנפוץ של 2 מרקים גרמניים, שהונפק בגרסאות רבות לשמחת האספנים.

בצרפת, גם היא מעצמה כלכלית אזורית, היו במחזור מטבעות בעלי ערכים גבוהים, כמו המטבע הדו-מתכתי הידוע של 10 פרנקים, ואפילו מטבע של 20 פראנק צרפתי (ערכו כ-3 אירו), שעבר לסוחר יחד עם שטר בעל אותו ערך נקוב. גם ההולנדים התרגלו יפה למטבע של 5 גילדן (2.30 אירו בקירוב).

ולבסוף, המועמדים האינסופיים לכניסה למועדון האירו, נתיני הוד מלכותה, האם הם יוותרו על המטבעות של 1 ו-2 לירה שטרלינג לטובת פיסות נייר מרופטות בערכים של 1 ו-2 אירו? אפילו אם ביום מן הימים תחליט אלביון הגאה להצטרף לאיחוד המוניטארי ולאמץ את האירו הבזוי, האם היא תוותר על שתי מטבעות האירו העיקריים בעלות צד לאומי עליו תתנוסס דיוקנה של המלכה אליזבת השנייה או של בנה צ'ארלס השלישי, לטובת אותן פיסות נייר חסרות זהות לאומית? איך אמרה פעם ראש הממשלה מרגרט ת'אצ'ר, גברת הברזל? No, No, NO!

מתוך מודעות לבעיות שמטבעות ה-1 ו-2 אירו יוצרים במספר מדינות, ומאחר ולכל מדינה יש משקל שווה באיחוד המוניטארי, נאלצה רגינה פישר, דוברת הבנק המרכזי האירופי, להודיע במרוצת 2004 על עריכת מחקר מקיף הבוחן את הצדדים החיוביים והשליליים של מעבר אפשרי ממטבעות לשטרות.

בחודש נובמבר 2004 פורסמו תוצאות המחקר, בעקבותיו הודיעה מועצת המנהלים של הבנק כי הוחלט שסוגיית החלפת המטבעות לשטרות יורדת מהפרק. "לאחר שיקולים יסודיים החליטה מועצת המנהלים של הבנק המרכזי האירופי...לא להתחיל בהליכים לקראת הנפקת שטרות בעלי ערכים של 1 ו-2 אירו. המועצה שקלה את כל הטיעונים שהועלו בדיונים על סוגייה זו, והגיעה למסקנה לאחר שיקול דעת מעמיק, כי ההיבטים השליליים של הכנסת שטרות בעלי ערכים נמוכים למחזור, יעלו בהרבה על ההיבטים החיוביים". מהמחקר עולה כי רוב אזרחי אזור האירו אינם מעוניינים לבטל את המטבעות של 1 ו-2 אירו. הדו"ח גם קובע כי צעד כזה יפגע ביעילותם של ענפי מסחר רבים, כגון המסחר הקמעונאי ומכירות באמצעות מכונות אוטומטיות (החל מכרטיסי רכבת ועד חפיסות סיגריות ו...קונדומים). כמו-כן תגרום הנפקת שטרות בערכים נמוכים להוצאות הדפסה ותפעול גבוהות. "שיקולים אלה הביאו אותנו להפסיק את הדיון בסוגיית החלפת מטבעות לשטרות".

אספני מטבעות האירו יוכלו להירגע. אין עוד צורך למהר ולהשלים את האוסף של מטבעות של 1 ו-2 אירו, פן הנפקתם תופסק לטובת שטרות חדשים במקומם. אזרחי המדינות הגדולות, המאוכלסות ובעלות המשקל הכלכלי הגדול ביותר (כמו גרמניה וצרפת) קבעו כי הם לא מוותרים על מטבעות ה-1 ו-2 אירו. אבל עיקרון השוויון בין המדינות וגם חוקי האיחוד האירופי מחייבים פרסום המסקנה השלילית ב-25 שפותיהן של כל 25 המדינות החברות באיחוד. אנו נסתפק בחלקן בלבד: No, non, nein, ochi, nee, nao, nie, nem!